

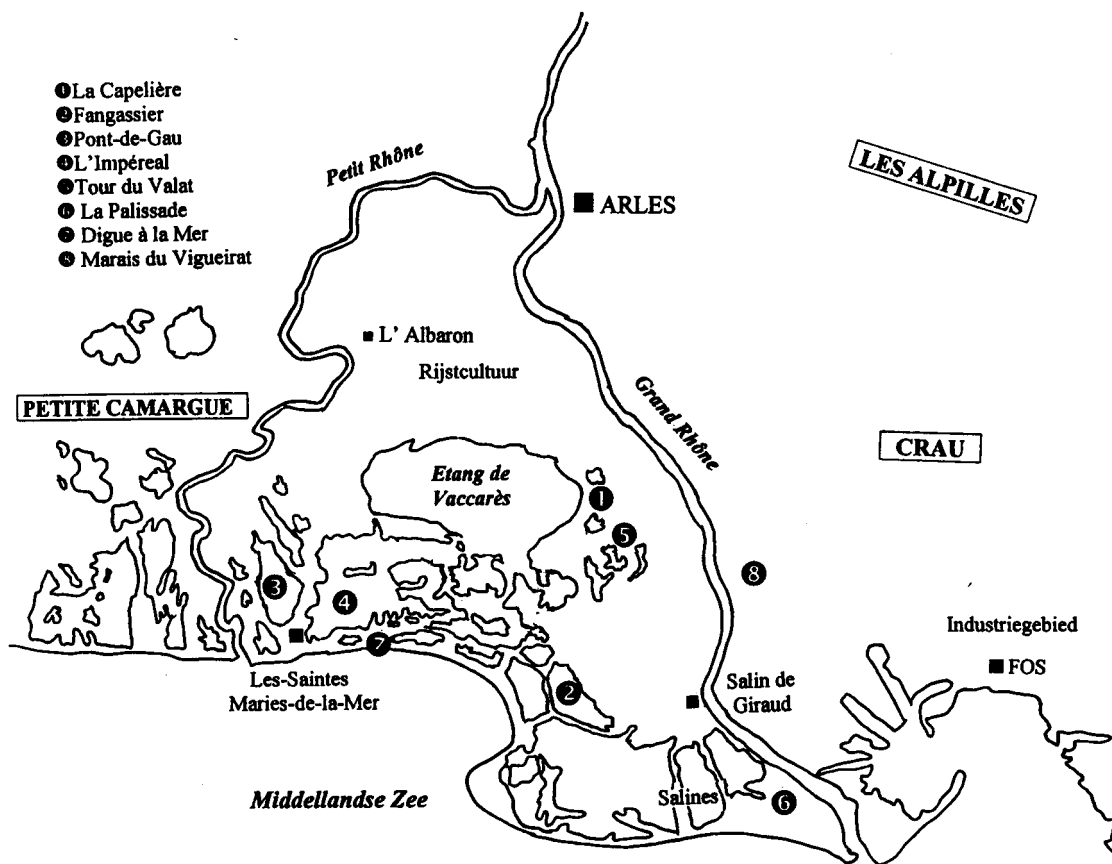
OP REIS NAAR ...

DE CAMARGUE, DE REIGERS EN HUN BROEDECOLOGIE.

De Camargue voorstellen is niet echt meer nodig. Iedereen heeft wel een beeld van dit unieke natuurpareltje in het zuiden van Frankrijk.

Toch nog even een paar open deuren intrappen ?

De Camargue is gelegen in de delta van de Rhône, ruwweg vervat tussen de twee grote takken waarin de Rhône zich splitst net buiten (ten noordwesten van) Arles : de Petit Rhône langs de westzijde, de Grand Rhône langs de oostzijde.

Eeuwenlange afzettingen hebben dit gebied doen ontstaan, overstromingen in wisselwerking vanuit de stroom en vanuit de zee hebben het geboetseerd tot een afwisselend gebied met zoete en brakke moerassen, duinenrijen en oeverwallen.

Aanpalend ligt ten westen van de Kleine Rhône nog de Petite Camargue met dezelfde structuur, en ten oosten van de Grote Rhône nog een stukje Camargue, vooral de moerassen van Vigueirat en daarop aansluitend de steenwoestijn van La Crau, ook en misschien nog meer een uniek landschap met unieke fauna

(vooral vogels o.a. Griel, Kleine Trap, Kleine Torenvalk en Witbuikzandhoen en 12 soorten reptielen). Spijtig genoeg zijn grote delen van die Crauvlakte opgeofferd aan landbouw en industrie.

Ten noordoosten van de Camargue ligt dan nog een minibergketen met opnieuw grote natuurwaarden, vooral wat betreft roofvogels, namelijk Les Alpilles.

Voeg je daar nog het culturele erfgoed aan toe van dichtbij liggende steden als Arles, Nîmes, Les Baux-de-Provence, Aigues-Mortes, Pont du Gard, Avignon, de bijna eeuwige zon en culinaire lekkernijen en wijnen (de Listel) dan heb je met deze streek een bijzonder attractieve magneet.

In de eigenlijke Camargue (zo'n 145.000 ha) liggen beschermde gebieden met diverse beschermingsgraden. 86.500 ha zijn beschermd als Regionaal natuurpark. Dit natuurpark omvat bovendien ook de territoriale kustzone (22 km zee-inwaarts). Er leven maar een 7.000 mensen, voornamelijk in het kuststadje Les-Saintes-Maries-de-la-Mer. Bedoeling is landschap en natuur te behouden en de mens verder zijn streekeigen activiteiten te laten uitvoeren als daar zijn de veehouderij, de rijstcultuur en de zoutwinning zonder dat dit het natuurlijk evenwicht (te zeer) verstoort.

Wat betreft half-gedomesticeerde diersoorten past het zeker twee typische rassen te vermelden waarvoor ondersteuningpremies gelden om hun voortbestaan veilig te stellen, namelijk het zeer specifieke Camargue-paard (wit maar bruin geboren) en het Camargue-rund met zijn liervormige hoorns dat er nu naast het Spaanse vechtrund voorkomt. Beide soorten worden in het wild geboren en leven vrijwel voortdurend in vrije 'manades' zoals kudden hier genoemd worden. Eénmaal per jaar worden ze samengedreven, worden jonge dieren gemerkt en exemplaren uitgekozen voor gebruik, bijvoorbeeld rijpaarden voor het werk, maar ook voor de toeristen. Bij de stieren gebeurt een selectie tussen vrijblijvende kweekdieren en andere die gecastreerd worden. Mag ik er nog even aan toevoegen dat de 'Courses Camarguaises' vredevolle spelen zijn waarbij moedige jongeren voor het meest bloemetjes en cocardes van de hoorns plukken en waarbij de stieren soms jaren lang worden ingezet, goed verzorgd, als sporthelden bij naam gekend zijn door het publiek en soms vereeuwigd in een monument. Je kan evenwel ook 'Spaanse' corrida's aantreffen, maar deze zijn niet eigen aan de streek.

Een kleiner gebied is erkend als staatsnatuurreservaat (ruim 13.100 ha). Dit komt voornamelijk overeen met het grote centrale meer en zijn oevers, l' Etang de Vaccarès, maar omvat ook de kustduinen en een ruim stuk strand.

Een paar andere, kleinere meren en zijn oevers, Etang l'Impérial en Etang du Malagroy zijn departementaal reservaat (2.777 ha).

Dan zijn er ook nog een aantal reservaten in privé-bezit, La Capelière met zijn vier kijkhutten, het Reservaat van de Tour du Valat (1.071 ha), Salin de Badon, Le Fangassier.

Tenslotte zijn nog enkele gebieden in beheer bij het Conservatoire du Littoral : La Palissade (702 ha) en enkele minder belangrijke stukken : Mas de Cure, Terre de Méjanes, Bois de Touroulin (400 ha samen).

Er is ook nog een ornithologisch park, Pont du Gau, wat in opzet vergelijkbaar is met ons Zwinpark met aansluitend het Marais de Ginès, waar je via het park kunt in wandelen (meerdere km) langs diverse ingerichte uitzichtpunten.

Aan de overzijde van de Grand Rhône ligt ook nog het beschermde Marais de Viguerat (enkel geleid te bezoeken).

De Camargue is opgenomen in het netwerk Natura 2000, is Ramsargebied, is uitgeroepen door Unesco tot Biosfeer-reservaat en door de Raad van Europa tot Biogenetisch reservaat. Het is ook gelauwerd met het Europees diploma.

Toch wegen nog steeds problemen op dit uitzonderlijke gebied. Er zijn de problemen van verzilting van de bodem, vooral door opstuwning van zout water bij te lage waterstanden. En er is de jacht, want terwijl uitgestrekte gebieden beschermd zijn, loert langs de randen overal het gevaar van duizenden jachtgeweren die op vrijwel alles schieten wat beweegt ...

Ik dacht U evenwel te onderhouden over een groep van vogels die mee het landschap en het beeld van de Camargue bepalen.

Reigers in de Camargue en hun broedecologie

De 9 Europese reigers broeden allen in de Camargue met in totaal wel een 6.000 exemplaren: Purperreiger, Blauwe Reiger, Kwak, Roerdomp, Ralreiger, Woudaapje, Koereiger, Kleine Zilverreiger en recent ook de Grote Zilverreiger. Deze groep is de laatste decennia in aantal toegenomen.

De Blauwe Reiger *Ardea cinerea* broedt - na tientallen jaren verdwenen te zijn - opnieuw sedert 1964 en is er sterk toegenomen. Tegelijkertijd is de Purperreiger *Ardea purpurea* sterk in aantal verminderd. Toch is er geen duidelijke aanwijzing dat er een verband bestaat tussen deze tegengestelde ontwikkelingen.

De Koereiger *Bubulcus ibis* is sedert 1968 broedvogel geworden, wellicht heeft hij het gebied gekoloniseerd vanuit de Spaanse populatie. Mogen we er even aan herinneren dat in de 20ste eeuw de Koereiger vanuit zijn Afrikaanse thuisbasis niet alleen Europa, maar ook Noord- en Zuid-Amerika, Azië en Australië telkens op natuurlijke wijze heeft veroverd. In 1997 bereikte hij België en in 1998 werden de eerste broedgevallen in Nederland vastgesteld. De Grote Zilverreiger *Egretta alba* heeft zich in de Camargue eerst als doortrekker en wintergast gemanifesteerd en is er sedert de jaren '90 ook broedvogel geworden.

De verschillende reigers leven in de Camargue naast elkaar dank zij een verschillende broed- en voedselstrategie.

Woudaapje *Ixobrychus minutus* en Roerdomp *Botaurus stellaris* broeden solitair: de Roerdomp in uitgestrekte rietvelden, het Woudaapje verdoken in de begroeiing langs de kanalen.

De Blauwe Reiger en de Purperreiger nestelen in de Camargue in afzonderlijke (uitzonderlijk gemengde) kolonies, beiden op de grond in rietvelden. Dit is voor de Blauwe Reiger erg merkwaardig aangezien deze soort normaal een boombewoner is.

De reigers hebben ook behoefte aan voedselgronden: rijstvelden, vijvers, moerassen. De Koereiger foerageert ook op drogere (landbouw)gronden.

Kwak *Nycticorax nycticorax*, Ralreiger *Ardeola ralloides*, Koereiger en Kleine Zilverreiger *Egretta garzetta* broeden in gemengde kolonies in de bomen. Ze hebben dus behoefte aan bossen. Deze zijn in de Camargue eerder zeldzaam: ze liggen overwegend langs de twee rivierarmen (Grote en Kleine Rhône), ook op oude oeverwallen of op oude duinen.

Het aantal boomkolonies schommelt de laatste decennia tussen 4 en 7 met van een paar tientallen tot meer dan 1.000 broedparen per kolonie.

De Kwak (met 27 % van die gemengde kolonies) vestigt zich als vroegste broeder het eerst in de kolonie (half maart) en neemt de centrale en beste plaatsen in. De Zilverreiger (67 %) volgt snel. Dominante exemplaren kiezen de beste (veiligste) plaatsen uit. Dit zijn de plaatsen die het best beschutting geven tegen predatoren en vooral tegen de wind die in de Camargue erg hevig kan zijn (mistral!) en heel wat nesten uit de bomen kan schudden. De stevigste nesten liggen centraal, kort bij de stam, bij voorkeur in Olm of Es.

Begin april vervoegen de Koereigers de kolonie en tenslotte komen de Ralreigers. Voor hen blijven enkel de laatste en meest marginale plaatsen. Hierdoor gaan meer nesten verloren en blijft er minder nestmateriaal beschikbaar. Het kan niet anders dan dat dit een negatieve invloed heeft op hun aantallen.

Zo'n boomkolonie kan tot 4 ha beslaan. De hoogte van de nesten (vanaf de grond) schommelt tussen 2 en 17 meter (gemiddeld 7,4 m voor de Kleine Zilverreiger, 8,9 m voor de Kwak, 7,8 m voor de Ralreiger en 7,4 m voor de Koereiger).

De Koereiger, als late broedvogel, produceert soms twee broedsels en neemt vaak een reeds vrijgekomen centraal nest in (van de Kleine Zilverreiger die het eerst klaar is).

De nesten liggen dicht bij elkaar, tot op slechts 75 cm tussenafstand.

Het aantal eieren per nest varieert van 4,7 voor de Ralreiger tot 3,6 voor de Kwak.

Het aantal jongen dat één maand haalt, schommelt tegengesteld van 2,5 voor de Kwak tot 3,7 voor de Ralreiger.

De voornaamst doodsoorzaken voor eieren en nestjongen zijn stormen en verstoring :

- stormen : de mistral kan zelfs bomen ontwortelen ;
- verstoring : als de ouders opgejaagd worden kunnen bij winderig weer ettelijke eieren uitwaaien, jongen verlaten de nesten en kunnen vallen.

Reigers broeden vanaf het eerste ei en dit gedurende 21 tot 25 dagen. Hierdoor kippen de reigereieren uit om de 24 tot 48 uren. Het oudste jong heeft al snel een week voorsprong en eist dan steeds eerst zijn portie voedsel op. Pas daarna worden de jongere broertjes en zusjes gevoed. Dit heeft als gevolg een natuurlijke aanpassing van het aantal opgroeiende jongen aan de beschikbare voedselhoeveelheden.

Bij de strijd om het aangebrachte voedsel kunnen zwakkere jongen zelfs uit het nest worden geduwd. Sommige jongen kunnen zich dan nog redden op lagere takken en al klimmend opnieuw het nest bereiken, andere vallen op de grond en worden niet meer gevoederd, zelfs al zijn ze intact.

Weinig jongen gaan verloren door natuurlijke vijanden. Deze zijn Bruine Kiekendief, Kauw, Ringslang (Couleuvre de Montpellier), Gaai en Sperwer. Deze predatoren kunnen vrijwel alleen succesvol de kolonie met de talloze

scherpe dolkachtige bekken binnendringen als de volwassen vogels door verstoring de kolonie hebben verlaten.

Door het verdwijnen van bossen in de afgelopen decennia werden de kolonies meer geconcentreerd. Hierbij verhoogde de concurrentie en kwamen de marginale nesten (Ralreiger) nog meer in verdrukking.

Rijstvelden verschaffen veel voedsel. Een achteruitgang van de rijstcultuur zou dan ook zware gevolgen hebben.

De reigers gebruiken ook de zoutpannes als foerageergebied. Ze vinden er *Artemia*, garnaal, krab, insecten en vis. Ze vliegen 15 tot 20 km ver om voedsel te halen.

Om de concurrentie te verminderen ontstond een voedselspecialisatie tussen de soorten en een voorkeur voor voedselgebieden, zelfs een verschillende jachttechniek.

De Kleine Zilverreiger jaagt overal, met een voorkeur voor lagunes en zoute gebieden. Hij kan, passief staan wachten tot een prooi dichtbij genoeg is, maar meestal beoefent hij een actieve jacht waarbij hij met één poot korte schuddende bewegingen maakt. Hierbij komen bodemdieren los of worden mogelijk door de beweging gelokt. Hij kan ook grotere prooien (vissen) al lopend achtervolgen. Soms spreidt hij hierbij de vleugels als een soort paraplu om de reflectie op het wateroppervlak weg te nemen.

Een Koereiger jaagt op vrijwel dezelfde manier, maar dan vooral in de rijstvelden. Kenmerkend hierbij is dat zijn voedselvoorkeur gaat naar opgejaagde prooien, voornamelijk insecten. Daarom vertoeft hij vaak in het gezelschap van de manades (paarden, runderen). Hij rust geregeld op hun ruggen.

Beide soorten jagen in groepen en overdag.

De Ralreiger jaagt vooral in de schemering en Kwak hoofdzakelijk 's nachts. Ze jagen passief, verscholen in de randbegroeiing van sloten en plassen. Daardoor zijn ze minder opvallend en worden hun aantallen vaak onderschat. Gemiddeld broeden een 80-tal paartjes van deze soort. Het aantal nesten is recent enigszins gestegen, maar de legselgrootte is daarentegen dalend. Zowel Koereiger als Ralreiger jagen uitsluitend solitair.

Benevens deze vermelde soorten worden soms nog de Westelijke Rilfeiger *Egretta gularis* en de Zwarte Ibis *Plegadis falcinellus* waargenomen.

De Westelijke Rilfeiger is dan solitair, zowel witte als donkere fase, worden vrijwel jaarlijks genoteerd. Zijn normale verspreidingsgebied is de kusten van West-Afrika voor de ondersoort *gularis* en de kusten van de Rode Zee voor de ondersoort *schistacea*.

De Zwarte Ibis wordt vaker gezien in kleine groepjes. De soort heeft reeds enkele jaren in Zuid-Frankrijk (in Camargue, Dombes en Languedoc) gebroed in

gemengde reigerkolonies en lijkt uit te breiden. Het is een soort van zoetwatermoerassen. Zijn gewone verspreidingsgebied omvat de Balkan en de oevers van de Kaspische Zee. Van deze soort zijn er ook meerdere waarnemingen na de broedperiode tot eind november van vogels afkomstig uit het oosten.

Ook Lepelaars *Platalea leucorodia* worden meer dan vroeger als doortrekker genoteerd, wellicht ten gevolge van de uitbreiding van de Nederlandse broedpopulatie.

Misschien kan dit artikel een vervolg krijgen met een paar andere vogelgroepen uit de Camargue zoals steltlopers en meeuwen en de typische Flamingo.

Marcel Jonckers

Literatuur :

Diverse informatieve folders en vooral :

- *Guides des oiseaux de Camargue ; J.Blondel & P.Isenmann.*